

ШАҲАРСОЗЛИК НОРМАЛАРИ ВА ҚОИДАЛАРИ

**ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ
КОРХОНАЛАРИНИНГ
БОШ РЕЖАЛАРИ**

ҚМҚ 2.09.01-2019

Расмий нашр

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ҚУРИЛИШ ВАЗИРЛИГИ**

ТОШКЕНТ 2020

ШАҲАРСОЗЛИК НОРМАЛАРИ ВА ҚОИДАЛАРИ

**ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ
КОРХОНАЛАРИНИНГ
БОШ РЕЖАЛАРИ**

ШНҚ 2.09.01-2019

РАСМИЙ НАШР

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ҚУРИЛИШ ВАЗИРЛИГИ**

Тошкент 2020

УДК (69 + 728.96.01 1.2)(083.75)

ШНҚ 2.09.01-19 “Қишлоқ хўжалиги корхоналарининг бош режалари” /
Ўзбекистон Республикаси Қурилиш Вазирлиги. 2019 й.

ИШЛАБ ЧИҚИШДА ҚАТНАШДИ:

“Ўздавқишлоққурилишлойиха (А.К.Ибрагимов, Н.И.Гринёв, Э.Д.Григорьев, С.А.Мительман, Н.Е.Пилипчик, Р.М.Қодиров, В.Д.Шкуратов, А.И.Мелибоев, Е.К.Калмикова, Л.М.Агапова).

Ўзбекистон чорвачилик илмий-тадқиқот институтининг “Племэлита” илмий ишлаб чиқариш бирлашмаси (к/х.ф.д. проф. Носиров, проф. Н.Х.Хабибулин).

Ўзбекистон ветеринария илмий-тадқиқот институти (вет.ф.д проф. А.О.Орипов, проф. Ш.М.Рўзиев).

Ўзбекистон Республикаси ИИБ ёнғиндан сақлаш бошқармаси (А.Х.Якубов, Р.А.Аблязис, М.Т.Иброҳимов, А.А.Пугин).

Янги таҳрир “Қишлоққурилишлойиха” МЧЖ (И.С.Ахмедов, И.И.Усманходжаев, З.З.Юсупова – мавзу раҳбари, Ж.Ю.Мирзамухамедов, Ш.Шаристамбаев, И.С.Жўраев), ЎзР Қурилиш Вазирлиги (Р.Н.Хикматуллаев, Х.Х.Очилов, Б.С.Садиқов) тмонидан ишлаб чиқилди.

МУҲАРРИРЛАР: Ш.С.Хидоятлов, Б.С.Садиқов (ЎзР Қурилиш Вазирлиги), И.И.Усманходжаев (“Қишлоққурилишлойиха” МЧЖ).

ТАСДИҚЛАШ УЧУН ТАЙЁРЛАНДИ: ЎзР Қурилиш вазирлигининг Техник меъёрлаштириш, янги технологияларни жорий қилиш бошқармаси (Д.А.Ахмедов).

Ўзбекистон Республикаси Қурилиш вазирлигининг 07.01.2020 г. 8-сонли буйруғи билан тасдиқланган.

Ушбу ШНҚ 2.09.01-19 “Қишлоқ хўжалиги корхоналарининг бош режалари” меъёрий ҳужжати амалга киритилиши муносабати билан ШНҚ 2.09.01-96 ўз кучини йўқотади.

Мазкур ҳужжат Ўзбекистон Республикаси Қурилиш вазирлигининг рухсатисиз тўлиқ ёки қисман чоп қилиниши, кўпайтирилиши ва тарқатилиши мумкин эмас.

© Ўзбекистон Республикаси Қурилиш вазирлиги. 2019 й.

Шаҳарсозлик нормалари ва қоидалар

ШНҚ 2.09.01-2019

ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ КОРХОНАЛАРИНИНГ БОШ РЕЖАЛАРИ

Генеральные планы сельскохозяйственных предприятий

Master plans for agricultural enterprises

Амалга киритилиш муддати 2020-01-04

1. УМУМИЙ ҚОИДАЛАР

1.1 Ушбу шаҳарсозлик нормалари ва қоидалари (кейинги ўринларда ШНҚ деб юритилади) янги қурилаётган, қайта қурилаётган (реконструкция қилинаётган), таъмирланаётган, кенгайтирилаётган қишлоқ хўжалиги корхоналари ва ишлаб чиқариш зоналарининг бош режаларини лойиҳалашга қўйиладиган талабларни белгилайди.

Қишлоқ хўжалиги корхоналари (бундан кейин корхоналар деб юритилади) бош режаларини лойиҳалашда ушбу ШНҚда қайд этилмаган бошқа шу каби меъёрий ҳужжатлар талабларига риоя қилиш зарур.

1.2 Корхоналар бош режаларини лойиҳалаштириш топшириғига асосан ва туманни режалаштириш лойиҳаларига мувофиқ (истикболли ривожланиш режалари ва иқтисодиёт тармоқлари жойлашуви билан боғлиқ ҳолда) лойиҳалаш зарур.

1.3 Корхоналар ва алоҳида қишлоқ хўжалиги объектларининг (кейинги ўринларда объектлар деб юритилиди) бош режаларини лойиҳалашда қурилиш сифатини ошириш ва қийматини арзонлаштиришга имконини берувчи илғор ва иқтисодий тежамкор режавий ечимларга эришиш лозим.

1.4 Корхоналар ўзаро технологик жараён, умумий транспорт ва омборлар, энергетика ва санитар-техник қурилмалар билан бирлашган бино ва иншоотлар мажмуидан иборат.

1.5 Қўйидагилар қишлоқ хўжалиги корхоналари ва объектлари ҳисобланади:

чорвачилик, паррандачилик, ҳайвонот ва пилла-қуртчилик фермалари;
балиқчилик, қуён, от, чўчка, туя, туяқуш ва бошқалар;
ветеринария даволаш муассасалари;
иссиқхона (теплица) ва буғхона (парник) хўжаликлари;
омихта ем тайёрлаш корхоналари;

қишлоқ хўжалиги маҳсулотларига бирламчи ишлов бериш ва қайта ишлаш корхоналари – консерва, сут, колбаса, вино, шакар ва ш.к. маҳсулотларини ишлаб чиқариш корхоналари;

қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини йиғиш ва сақлашга ихтисослашган корхоналар;

қишлоқ хўжалиги машиналарини тузатиш ва сақлаш база (хўжалик)лари; хўжалик ва қурилиш ҳовлилари, қурилиш материаллари ва конструкцияларини ишлаб чиқариш корхоналари, ишлаб чиқариш хўжалик марказлари.

ЭСЛАТМА:

1. 1.5-бандда санаб ўтилган корхона ва объектлардан ташқари қишлоқ хўжалиги корхоналари ҳудудида дала шийпонлари, дон янчиш иншоотлари, пахта қурилиш пунктлари, ёзги оромгаҳлар (чорва ва парранда учун) ва бошқа қишлоқ хўжалик объектлари кўзда тутилиши мумкин.

2. Механик-таъмирлаш корхонаси таркибида таъмирлаш устахонаси, темирчилик хонаси, қишлоқ хўжалик машиналари ва техникасини сақлаш учун гараж ва шийпонлар кўзда тутилиши мумкин.

3. Қурилиш ҳовлисида дурадзорлик устахонаси, бетон, темирбетон буюмлар ва конструкциялар тайёрлайдиган иншоот ва ускуналар, гипс, қамишит, илакоблоklar, гипс, алебастр ва сополдан ишланган буюмларни ишлаб чиқарадиган цехлар жойлашиши мумкин.

4. Хўжалик ҳовлиси майдонида отхона, турли устахоналар, машина ва комбайн тузатиш устахонаси, қишлоқ хўжалиги анжомларини сақлаш омбори, қишлоқ хўжалик техникаси ва транспорт воситалари учун шийпонлар жойлашиши мумкин.

5. Қишлоқ хўжалик корхонасининг ишлаб чиқариш ҳудудида қозонхона, трансформатор подстанцияси, насос станциялари ва ишлаб чиқариш учун зарур бўлган бошқа бино ва иншоотлар жойлашиши мумкин.

6. Қишлоқ хўжалиги корхоналарининг бош режалари намунавий лойиҳаларни ва якка тартибда ишлаб чиқилган лойиҳаларни қўллаган ҳолда, экология, санитария ва ёнгин хавфсизлиги, зооветеринария, прогрессив-технологик, сейсмик ва бошқа меъёрлар ҳамда тавсияларга риоя қилган ҳолда лойиҳалаштирилиши лозим.

2. ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ КОРХОНАЛАРИНИНГ ЖОЙЛАШУВИ

2.1 Корхоналар ва объектлар қурилишини жойлаштириш учун ер майдонлари аҳоли пунктларининг бош режалари ёки қишлоқ (ммаҳалла) фуқаролар йиғинлари ҳудудларини меъморий режалаштириш лойиҳаларига мувофиқ, бундай лойиҳалар бўлмаганда эса қонунчиликда белгиланган тартибда ўтказилган келишувлар асосида танланади.

2.2 Корхоналарни аҳоли пунктлари, йўллар, энергия ва сув таъминлаш тармоқлари яқинида, қишлоқ хўжалигига мўлжалланмаган, қишлоқ хўжалиги учун яроқсиз бўлган ёхуд қишлоқ хўжалигининг сифати ёмон ерларда жойлаштириш лозим.

2.3 Корхоналарнинг қурилиши учун ер майдонларини табиий рельефни сақлаб қолиш, ер сатҳи сувларини очиқ ариқлар тармоғи ёрдамида оқизиб юбориш, экинларни суғориш учун сув келтиришни таъминлаш ҳамда ер ишлари ҳажмини минимал даражагача камайтириш имкониятларни инобатга олган ҳолда танлаш тавсия қилинади.

2.4 Корхоналарнинг қурилиши учун кишлоқ хўжалиги ерлари қонунчилигида белгиланган ҳолатларда ва тартибда ажратилиши мумкин.

2.5 Корхоналар, бино ва иншоотларни жойлаштиришда улар орасидаги масофа лойиҳалаш соҳасидаги санитария, ёнғин хавфсизлиги ва технологик меъёрларидан келиб чиқиб белгиланади. Қишлоқ хўжалиги биноларининг қурилиш зичлиги 1-иловада келтирилган кўрсаткичлардан кам бўлмаган қийматларда қабул қилиниши тавсия этилади.

2.6 Электр, алоқа, сув, оқова сувлари, газ тармоқлари ва бошқа чизиқли иншоотлар одатда кишлоқ хўжалигида фойдаланиладиган ерларнинг чегаралари, йўллар, ихота дарахтзорлари, мавжуд тармоқлар бўйлаб лойиҳалаштирилиши керакки, бунда кишлоқ хўжалиги ерлари билан банд бўлмаган ҳудудлар орқали коммуникацияларга бемалол ўтадиган йўл қолдирилиши лозим.

2.7 Қуйидаги жойларда корхоналар, бино ва иншоотларни жойлаштиришга йўл қўйилмайди:

ер ости фойдали қазилмалари жойлашган ҳудудларда, қонлар ва бойитиш фабрикалари чиқинди уюмларининг хавфли зоналарида;

корхоналар, бино ва иншоотлар қурилиши ва улардан фойдаланишга хавф туғдириши мумкин бўлган кўчки, сел оқимлари, қор кўчкилари бўлиши мумкин бўлган ҳудудларда;

аҳоли пунктлари сув таъмоти манбалари санитар-муҳофаза ҳудудларининг биринчи зонасида;

курортларнинг санитар-муҳофаза ҳудудларининг биринчи ва иккинчи зоналарида;

шаҳарларнинг кўкаламзорлаштириш ҳудудларида;

одамлар соғлиги ва ҳаёти учун хавфли радиоактив ва бошқа чиқиндилар билан ифлосланган ер майдонларида;

кўриқхоналар ерларида;

маданий ва тарихий ёдгорликларнинг муҳофаза зоналарида;

кўл, дарё, канал, булоқ ва сойларнинг қирғоқбўйи муҳофаза зоналарида.

2.8 Корхоналар, бино ва иншоотларни дарё ва сув хавзаларининг қирғоқбўйи ҳудудларида жойлаштирилганда корхоналар ер участкаларининг режадаги сатҳи тошқин мавсумида кўтарилиши мумкин бўлган (максимал) ҳисобланган сув сатҳига нисбатан камида 0,5 м баландроқ қабул қилиниши лозим. Ҳисобланган сув сатҳини қабул қилишда унинг энг юқори белгисини 50 йилда бир марта такрорланиш эҳтимоли билан қабул қилиниши керак.

2.9 Сув объектларининг сувни муҳофаза қилиш зоналари, сохил бўйи минтақалари ва санитария муҳофазаси зоналари сув тўғрисидаги қонун ҳужжатлари билан белгиланади.

2.10 Минерал ўғитлар ва ўсимликларни кимёвий ҳимоялаш воситалари омборларини жойлаштиришда зарарли моддаларнинг тупроққа, ер ости сувлари ва сув ҳавзаларига тушишининг олдини олиш чора-тадбирлари кузда тутилиши лозим. Минерал ўғитлар ва ўсимликларни кимёвий ҳимоялаш воситалари омборлари сув хўжалиги ҳавзаларидан камида 2 км масофада жойлаштирилиши лозим.

2.11 Корхоналар, бино ва иншоотларни радиостанция ва бошқа махсус корхона ва объектлар зоналарида жойлаштирганда лойиҳаланаётган корхона билан махсус объектлар орасидаги масофа тегишли меъёрларга мувофиқ ёки ушбу объектлардан фойдаланувчи ташкилотлар билан келишган ҳолда қабул қилиниши лозим.

2.12 Корхоналар, бино ва иншоотлар аэродром (аэропорт) яқинида жойлашганда, қуйидаги ҳолатларда, лойиҳаларини ишлаб чиқиш пайтида Ўзбекистон Республикаси Транспорт вазирлиги ҳузуридаги Фуқаро авиацияси агентлиги билан келишиш лозим:

қуш ва ёввойи ҳайвонлар (кемирувчилар)нинг оммавий тўпланишига олиб келувчи, аэродромнинг назорат нуктасидан 15 км гача радиусда жойлашаганда;

баландлиги аэродром сатҳига нисбатан 50 м дан юқори бўлган ва аэродромнинг назорат нуктасидан 30 км гача радиусда жойлашганда;

радиоалоқа ва электр узатиш тармоқлари (шу жумладан юқори кучланишли), шунингдек, радио ва электромагнит нурланишли бошқа объектлар аэропорт олди ҳудудида жойлашганда;

аэродром олди ҳудудда портловчи объектлар жойлашганда;

аэродром олди ҳудудда баландлиги ер сатҳидан 50 м дан юқори бўлган, фавқулодда газни ёқиш машъаллари жойлашганда;

парвоз кўринишини ва аэродромнинг учиш йўлаклари ҳолатини бузадиган объектлар.

2.13 Технологик жараёнларида атроф-муҳитга ифлослантирувчи ва зарарли чиқиндиларни чиқарувчи корхоналар, бино ва иншоотлар турар жой ва жамоа бинолардан санитария зоналари билан ажратилиши лозим.

Санитария-муҳофаза зоналари ўлчамлари саноат корхоналарини лойиҳалаш бўйича санитария меъёрларига асосан қабул қилиниши керак.

Санитария-муҳофаза зоналари майдонлари фойдаланиладиган ер таркибидан чиқариб ташланмайди ва имкон қадар қишлоқ хўжалиги мақсадларида фойдаланилиши лозим.

2.14 Санитария-муҳофаза зоналарида дон, мева, сабзавот омборларини, кўчат етказиш питомниклари ва ифлослантирувчи ҳамда зарарли моддалар манбаи бўлмаган бошқа шу каби бино ва иншоотларни жойлаштириш мумкин.

2.15 Эни 100 м бўлган санитария-муҳофаза зонасининг чегарасида аҳоли яшайдиган зоналар томонидан 30 м кенгликда, эни 50 м дан – 100 м гача бўлган зоналар чегарасида эса камида 10 м кенгликдаги дарахтзор ва бутазорлар ташкил қилиш лозим.

2.16 Корхоналар ва алоҳида объектлар қурилиши учун ер майдонини ажратишда зарур кенгликдаги санитария-муҳофаза зонасини ташкил қилиш назарда тутилиши керак. Санитария-муҳофаза зонасининг ўлчами амалдаги шахарсозлик, экология, санитария нормалари ва қоидаларига, шу жумладан СанПиН №0350-17 ва СанПиН №0339-16 талабларига мувофиқ белгиланади.

2.17 Бош режаларни ишлаб чиқишда чорвачилик, ҳайвонотчилик ва паррандачилик корхоналари ва дехқон (фермер) хўжаликлари учун ветеринария объектларини технорлогик лойиҳалаштириш меъёрларини инобатга олган ҳолда улар орасидаги масофа сақланишига риоя этилиши лозим.

2.18 Лойиҳалаштирилаётган объектлар учун ер майдонини танлаш бўйича асослантирувчи ҳужжатлар экологик экспертизасидан ўтказилиши шарт. Ижобий хулоса лойиҳалаштиришни давом эттириш учун асос бўлади.

3. ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ КОРХОНАЛАРИНИНГ БОШ РЕЖАЛАРИ

3.1 Корхоналар ва ишлаб чиқариш зоналари бош режалари лойиҳасини ишлаб чиқишда қуйидагилар назарда тутилади:

аҳоли пункти билан режали уйғунлигини, технологик, санитария, зооветеринария, экология ва ёнғин хавфсизлиги талабларини ҳисобга олиш ҳамда улар орасидаги энг кам масофага амал қилган ҳолда жойлаштириш;

технологик ва техник-муҳандислик талаблар мажмуасини бажариш, маҳаллий шароит ва миллий анъаналарини ҳисобга олган ҳолда ягона меъморлик ансамблини яратиш;

корхоналар ва ишлаб чиқариш зоналарининг атроф-муҳитга таъсирини баҳолаш (2-иловага қаралсин);

корхоналарининг ишлаб чиқариш зонаси ва аҳоли пункти ҳудудларни кенгайтириш имкониятларини ўзаро боғлаш;

ер ости ва ер усти муҳандислик тармоқларини улаш ва уларга хизмат кўрсатиш учун тўсиқсиз ўтиши жойларни назарда тутиш;

қурилиш ишлари жараёнида қишлоқ хўжалиги ерларининг унумдор тупроқ қатламини кесиб олиш ва қишлоқ хўжалиги мақсадларида фойдаланиш, бўзилган ерларни тиклаш (рекультивация);

лойиҳа ечимларида техник-иқтисодий самарадорлигининг оширилишини таъминлаш;

ёнғин хавфсизлиги талаблари бажарилишини таъминлаш бўйича чоратадбирларни ишлаб чиқиш, ўт ўчириш техникаси ҳаракати, кириш ва бурилиш йўллари таъминлаш, белгиланган меъёрга мувофиқ бирламчи ўт ўчириш воситалари, ўт ўчириш резервуарлари, ҳовузлар, сув қувурларини ШНК 2.04.02 бўйича жойлаштириш.

3.2 Қишлоқ аҳоли пунктларида қайта қурилаётган корхоналари ва ишлаб чиқариш зоналари бош режаларини ишлаб чиқишда қуйидагиларни назарда тутиш тавсия этилади:

корхоналарнинг ишлаб чиқариш объектларини бир жойга жамлаш, ишлаб чиқариш зоналарини режалаштириш ва қуришда қайта қурилаётган корхоналарни кенгайтириш учун ер участкаларни аниқлаш;

ишлаб чиқариш ва санитария-муҳофаза зоналарида ободонлаштириш даражасини ошириш, корхона ҳудудида автомобиль транспорти учун тухташ жойларини ташкил қилиш, биноларнинг меъморий сифатини яхшилаш.

3.3 Корхоналарни аҳоли пунктларига нисбатан, минерал ўғит ва ўсимликларни кимёвий ҳимоя қилиш воситалари омборларини турар жой, жамоат ва ишлаб чиқариш биноларига нисбатан шамолга тескари қилиб жойлаштириш керак.

3.4 Аҳоли пунктларида корхоналар, бино ва иншоотлар уларнинг ишлаб чиқариш жараёнларининг бир хил ва ўзига хос бўлган хусусиятларни инобатга олган ҳолда, шунингдек санитария, зооветеринария, экология ва ёгин хавфсизлиги талабларига риоя этган ҳолда ишлаб чиқариш зоналарига бирлаштирилиши ҳамда қуйидаги участкалар ташкил этилиши лозим:

- а) корхоналар майдончалари;
- б) умумий бўлган ёрдамчи ишлаб чиқариш объектлар (қозонхона, трансформатор, газ тақсимлаш пункти, насослар ва ш.к.);
- в) омборлар.

3.5 Корхоналарнинг ҳудудлари қуйидаги функционал майдончаларга тақсимланади:

- а) ишлаб чиқариш;
- б) хом ашё (озуқа)ни сақлаш ва тайёрлаш;
- в) ишлаб чиқариш чиқиндиларини сақлаш ва қайта ишлаш.

3.6 Корхоналари ҳудудига асосий кириш жойи (проходной)ни асосий кириш томонидан ёки ёндаш йўли томонидан кузда тутилиши керак.

3.7 Кириш жойининг олд томонида очиқ майдончалар кўзда тутиш тавсия қилинади. Бундай майдончаларни гулзорлар, чирокдонлар ва бошқа кичик меъморчилик шакллари билан безаш тавсия қилинади.

3.8 Корхона ишчиларига тегишли автомашиналар турадиган майдончалар хўжаликнинг реал эҳтиёжлари ва истиқболдаги ривожланишидан қлиб чиқиб кўзда тутилади. Шахсий транспорт турар жойнинг ўлчами бир автомобил учун 25 м² ҳисобидан қабул қилинади.

3.9 Корхоналарнинг бино ва иншоотлари жойлашуви технологик лойихалаш меъёрларидан келиб чиқиб қабул қилинади.

3.10 Узун аэрация ёритгич (фонарь)лари бўлган ва ҳаво алмаштириш учун деворида туйнуклари бўлган бинолар ёз мавсумидаги кучли шамол йўналишига нисбатан бўйлама ўқи бўйича перпендикуляр ёки 45°дан кам бўлмаган бурчак остида йўналтирилиши керак.

3.11 Ҳайвонлар (қора мол) учун боқиш ва дам олиш майдончалари бўлган уч деворли шийпонни қуришда шийпоннинг чекка (торец) ёки берк томонини шамолнинг кучли эсадиган (шамол эсишининг йиллик ўртача кўрсаткичи асосида) томонга қаратиш тавсия этилади.

Бунда шийпоннинг очик томони эрталабдан шийпон хоналарига қуёш нурлари тушиши, поллар ва тўшамаларнинг қуритилиши нуқтаи-назардан келиб чиқиб шарқ – жанубий-шарқ оралиғида бўлган томонга йўналтирилиши лозим.

3.12 Ветеринария муассасалари (санитар кўригидан ўтказиш пунктидан ташқари), қозонхоналар, очик гўнг сақлаш жойларини чорвачилик, паррандачилик, ҳайвонотчилик бинолари ва иншоотларига нисбатан шамолга тесқари қилиб жойлаштириш керак.

3.13 Қир-адирлик (тоғли) ҳудудларда иссиқхоналар ва буғхоналарни лойиҳалашда, одатда, ер ости сувларининг энг юқори сатҳи ер устидан камида 1,5 м чуқурликда бўлган, жанубий ёки жануби-шарқий ёнбағирларда жойлаштирилади.

3.14 Қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини сақлаш жойлари ва омборлари ер ости сувларининг энг юқори сатҳи ер устидан камида 1,5 м чуқурликда бўлган, сершамол ер участкаларида жойлаштирилади.

3.15 А, Б ва В ишлаб чиқариш тоифаларга оид бино ва иншоотлар, шунингдек минерал ўғит ва ўсимликларни кимёвий ҳимоя қилиш воситалари омборларини бошқа ишлаб чиқариш бино ва иншоотларига нисбатан шамолга тесқари қилиб жойлаштирилиши керак.

Эслатма: Чорвачилик, паррандачилик ва ҳайвонотчилик қорхоналарини лойиҳалашда озуқа цехлари ва дағал ем-хашак омборлари технологик лойиҳалаш меъёрларига мувофиқ жойлаштирилиши лозим.

3.16 Қорхона майдончасида қарама-қарши жойлашган биноларнинг жойига кўчириш чекка ўқлари, одатда, бир қизикда бўлиб, бинонинг меъморий композиция мажмуасини шакллантириш, шу билан бирга муҳандислик-техник таъминотининг иқтисодий ечимига имкон яратиши лозим.

3.17 Ўт ўчириш деполари, одатда, умумий йўллар тармоғига чиқадиган, алоҳида ер участкаларида жойлаштирилиши, бунда деподан чиқиш йўли подани ҳайдаб ўтиш йўллари билан кесишмаслиги (тўсиқ билан ўралган бўлиши) керак.

Ўт ўчириш депоси, одатда, А, Б ва В тоифадаги ишлаб чиқариш қорхоналари жойлашган ҳудудларда – 2 км, Г ва Д тоифадаги қорхоналар жойлашган ҳудудларда – 4 км хизмат кўрсатиш радиусидан келиб чиқиб жойлаштирилиши лозим.

Эслатма: Мазкур радиус оралиғи узоқлашган ҳолларда қорхоналарнинг ҳудудларида бир автомобилга мўлжалланган ёнгиндан сақлаш пости қўзда тутилиши керак.

3.18 Ўт ўчириш деполари ва постларининг ер участкалари ўлчамлари ШНК 2.07.01 ва ШНК 2.09.21 да белгиланган меъёрларга мувофиқ қабул қилинади.

3.19 Пахта хом ашёси харамлари ўртасидаги ёнғинга қарши оралик масофа 3.1-жадвал бўйича, пахта харамларидан бино ва иншоотларгача бўлган масофа 3.2-жадвал бўйича белгиланади.

3.20 Айвонлар ва юк ортиш платформаларидан, шунингдек, очик майдонда тахланган пахта-тола тойларидан пахта тозалаш заводлари худудидаги бино ва иншоотларгача бўлган ёнғиндан сақлаш оралиги 3.3-жадвал бўйича белгиланади.

3.21 Чигит омборлари ва улар сақланадиган очик майдончалар орасидаги ёнғиндан сақлаш оралиги 3.4-жадвал бўйича белгиланади.

3.1-жадвал

т/р	Ёнғинга қарши ораликлар номи	Ёнғинга қарши ораликлар катталиги
1.	Харамларнинг узун томонлари	30 м
2.	Харамларнинг ён томонлари	20 м
3.	Харамларнинг узун ва ён томонлари	30 м
4.	Харамлар гуруҳи	30 м

Эслатма: Пахта хом ашёси харамлари сақланадиган майдончанинг ўлчами қуйидаги бўлганда харамларни гуруҳлаштиришга рухсат этилади: 25 x 14 – кўпи билан 4 та тойгача; 22 x 11 – кўпи билан 6 та тойгача.

3.2-жадвал

т/р	Бино ва иншоотлар	Ўт ўчириш резервуарлари
1.	I - II даражали ўтга чидамли бино ва иншоотлар	30 м
2.	III - даражали ўтга чидамли бино ва иншоотлар	40 м
3.	IV - V даражали ўтга чидамли бино ва иншоотлар	50 м
4.	Электр ёритиш тармоғининг устунлари	устун баландлигининг 1,5 баравари
5.	Ёнгил ёнувчан ва ёнувчан суюқликлар омборлари	50 м
6.	Ҳаракати ташкиллаштирилган темир йўллар ўқлари	50 м
7.	Завод ичида ҳаракатланувчи темир йўллар ўқлари	30 м
8.	Автомобилларнинг ўтиш йўллари	10 м

3.3-жадвал

т/р	Сақлаш жойининг номи	Бино ва иншоотларнинг ўтга чидамлилик даражасига кўра ёнғиндан сақлаш оралиги, м		
		I, II	III	IV, V
1.	Айвонлар	16	20	30
2.	Пахта толаси тойининг тахлами	30	40	60

3.4 жадвал

Т/Р -	Чигит омборлари	Биноларнинг ўтга чидамлик даражасига кўра ёнғиндан сақлаш оралиғи, м		
		I-II	III	IV V
1.	Чигит сақланадиган I - II даражали ўтга чидамли ёпик омборлар	10	12	16
	III - даражали ўтга чидамли омбор	12	16	16
	IV - V даражали ўтга чидамли омбор	16	18	20
2.	Чигит сақланадиган очик майдончалар	8	10	12

Эслатма:
Чигит сақланадиган очик ва ёпик омборхоналар пахта хом ашёси харамларидан камида 30 м узоқликда жойлаштириши керак.
Дон маҳсулотлари омборларини лойиҳалашда ёнғиндан сақлаш оралиғини камида 100 м, бино ва иншоотлардан 50 м узоқликда қуриши кўзда тутилади.
Дала шийпонидан буғдойзоргача бўлган масофа 100 м дан кам бўлмаслиги шарт.
Қишлоқ хўжалик техникасини таъмирлайдиган устахона бинолари буғдойзорлардан камида 30 м узоқликда жойлаштириши зарур.

4. БИНО ВА ИНШООТЛАР ОРАСИДАГИ МАСОФАЛАР, ЧИҚИШ-ЎТИШ ЙЎЛЛАРИ

4.1 Корхоналарнинг ташқи транспорт алоқаларини туманни режалаш лойиҳаси ва аҳоли пунктининг бош режаси билан боғлиқ ҳолда кўзда тутиши керак. Йўллар тармоғи барча корхоналар билан транспорт алоқаларини таъминлай олиши керак.

4.2 Корхоналарнинг бинолари ва иншоотларидан умумий тармоқ темир йўли ўқигача бўлган масофа технологик лойиҳа меъёрларига мувофиқ қабул қилиниши ва камида:

II даражали ўтга чидамли бино ва иншоотлардан – 40 м;

III даражали ўтга чидамли бино ва иншоотлардан – 50 м;

IV ва V даражали ўтга чидамли бино ва иншоотлардан – 60 м бўлиши керак.

4.3 Ер сатҳи 5 га дан ортиқ бўлган корхоналар камида иккита кириш-чиқиш йўлига эга бўлиши, улар орасидаги масофа тўсиқлар периметри бўйича 1500 м дан ошмаслиги керак.

4.4 Корхоналар ҳудудида транспорт ҳаракати алоҳида: тайёр маҳсулотлар учун, ем-хашак ва гўнг ташиш учун лойиҳалаштирилади. Уларнинг қўшиб ҳаракатланиши ёки ўзаро кесишишига йўл қўйилмайди.

4.5 Очик ҳаводаги ёки иситилмайдиган иморатлардаги иш жойларидан санитария-маиший хизмат кўрсатиш хоналаригача (дам олиш, исиниш учун ва б., ҳожатхонадан ташқари) бўлган масофа 150 м дан, ҳожатхонагача – 75 м дан ошмаслиги керак.

4.6 Корхоналар ҳудудидаги ўтиш йўлларининг эни, транспорт, пиёдалар йўли, подаларни ҳайдаб ўтиш йўл, муҳандислик тармоқлар, кўкаламзорларни ихчам жойлаштириш шароитига қараб, бироқ қарама-қарши жойлашган бино ва иншоотлар орасидаги масофа ёнгин хавфсизлиги, санитария, зооветеринария жиҳатидан оралиқ масофаларидан кам бўлмаслиги керак.

4.7 Корхоналарнинг автомобиль йўллари ва пиёдалар йўлаклари автомобиль йўллари лойиҳалаштиришга доир ШНКга мувофиқ лойиҳалаш даркор.

4.8 Корхоналарнинг ҳудудига кирадиган дарвоза эни бу корхоналар учун қабул қилинган автомобиль ёки қишлоқ хўжалиги транспорт воситалари учун белгиланганидан 1,5 м дан кенгрок, лекин камида 4,5 метр кенгликда қабул қилиш керак.

4.9 Бино ва иншоотлардан автомобиль катнови йўлининг чеккасиғача бўлган масофа 4.1-жадвал бўйича қабул қилинади.

Корхона бино ва иншоотларидан (ўтга чидамлилиқ даражасидан қатъий назар) баргли ўрмонзор чегарасиғача бўлган масофа 20 м, игнабаргли ўрмонзорғача – 50 м қилиб қабул қилиниши керак.

4.1 жадвал

Бино ва иншоотлар	Масофа, м да
1. Бино ва деворларнинг ташки қирраси:	
а) бинога кириш йўли бўлмай, бинонинг узунлиги 20 м гача бўлганида	1,5
б) шунинг ўзи, 20 м дан ошиқ бўлганда	3,0
в) электрокар, автокар, автоюклагич ва икки ўкли актомобиллар учун бинога кириш йўли мавжуд бўлса	8,0
г) уч ўкли автомобилларнинг бинога кириш йўли мавжуд бўлса	12,0
2. Эни 0,6 м ли сув чиқариш (ирригация) ариғи бўлганда	йўлнинг четигача
3. Корхона ҳудудининг девори (панжараси)дан	
а) агар йўл ёқасида ирригация ариғи бўлмаса	1,5
б) шунинг ўзи, ирригация ариғи бўлса	2,0
4. Ёритиш устунлари, мачталар	
а) агар йўл ёқасида ирригация ариғи бўлмаса	1,0
б) шунинг ўзи, ирригация ариғи бўлса	1,5

4.10 Эни 18 м гача бўлган бино ва иншоотларнинг бутун узунлиги бўйлаб бир томонидан ва эни 18 м дан ортиқ бўлганларининг икки томонидан ўт ўчириш машиналарининг беъмалол келиб тўхташ имконияти таъминланиши лозим.

4.11 Ўт ўчириш сув таъминотининг асосий манбаи бўлган ҳовузлар ҳамда сув совутиш иншоотлари, сув сачратиш бассейнлари ва ўт ўчиришда ишлатиладиган бошқа иншоотларга борадиган ўт ўчириш машиналари айланиши учун 12 x 12 м ли майдончалар кўзда тутилади.

4.12 Корхоналарнинг бино ва иншоотлари орасидаги масофа, ўтга чидамлик даражасига боғлиқ тарзда, 4.2 ва 4.3-жадвалларига мувофиқ қабул қилиниши керак.

4.2 жадвал.

Ўтга чидамлик тоифаси	Бино ва иншоотларнинг ўтга чидамлик тоифасига кўра, масофа, м да		
	II	III	IV - V
II	Ишлаб чиқариш тоифаси Г ва Д бўлган бино ва иншоотлар учун меъёр белгиланмайди.		
	Ишлаб чиқариш тоифаси А, Б ва В бўлган бино ва иншоотлар учун (эслатманинг 3-б. қаралсин) – 9 м	9	12
III	9	12	15
IV - V	12	15	18

Эслатма:

1. Жадвалда келтирилган бино ва иншоотлар орасидаги масофа ташқи деворлар ёки конструкциялар асосида қабул қилнади.
2. Бино ва иншоотларнинг 1 м дан ортиқ чиқиб турган конструкцияси бўлиб, ёнувчан материалдан ясалган бўлса, орлиқ масофа ушбу конструкциялар ўртасидаги энг қисқа масофа ҳисобланади.

4.3 жадвал.

Омборлар	Омборлар сифими	Бино ва иншоотларнинг ўтга чидамлик даражаси, масофа,		
		II	III	IV - V
1. Сомон, пичан ва ҳаказони очиқ ҳолда сақлаш	Меъёрланмайди	30	39	48
2. Тамаки ва чой баргини, пиллани очиқ сақлаш	25 т гача	15	18	24

Эслатма.

1. Материаллар бостирма остида сақланганда жадвалда келтирилган масофа икки баробар камайтирилиши мумкин.
2. Жадвалда кўрсатилган масофалар қайд этилган материалларни жойлаштириши учун мўлжалланган майдонча чегарасидан бошлаб белгиланиши лозим.
3. Жадвалда кўрсатилган, омборлардан А, Б ва Г тоифали ишлаб чиқаришга эга бино ва иншоотларгача бўлган масофа 25% га қўпайтирилади.
4. Жадвалда кўрсатилган омборлардан бошқа ёнувчи материаллар омборигача бўлган масофа IV - V даражаси ўтга чидамли бино ва иншоотларгача бўлган масофа каби қабул қилиниши керак.
5. Жадвалда кўрсатилган маҳсулотлар очиқ сақланадиган омборлардан ўрмон чегарасигача бўлган масофа 100 м дан кам бўлмаслиги шарт.
6. 4.2 ва 4.3-жадвалларда кўрсатилмаган омборлар ҳамда бошқа бино ва иншоотлардан бўлган масофалар саноат корхоналарнинг бош режаларини лойҳалашга доир ШНК га, шунингдек, қишлоқ хўжалиги корхоналарини лойҳалашда бевосита ёнги хавфсизлиги талабларини белгилайдиган ёнги қарши меъёрлардан фойдаланиши лозим.

5. МУҲАНДИСЛИК ТАЙЁРГАРЛИК ИШЛАРИ ВА ОБОДОНЛАШТИРИШ

5.1 Корхоналарнинг майдонларини муҳандислик нуктаи назаридан тайёрлаш (ер сатҳини ташкиллаштириш) бўйича тадбирлар муҳандислик-геология ва иқлим шарт-шароитларидан, майдонда жойлаштирилаётган бино ва иншоотларнинг ҳажм-режалаш ечимига кўра белгиланади.

Шу билан бирга, зарурат туғилганда, сув ва сел босишидан, қор кўчкиси, кўчки ва ўпирилишлардан сақлайдиган муҳандислик талабларини ҳам кўзда тутиш зарур.

5.2 Ер сатҳини ташкиллаштириш ҳамда корхоналар, бино ва иншоотлар қурилиш майдонларининг лойиҳа сатҳини белгилашда ер юзасининг табиий шаклини, мавжуд бино ва иншоотларни, шунингдек, кукаламзорлар ва тупроқ қатламини иложи бориचा сақлаб қолиш, чуқурлик ва кўтармалар ҳажми ўртасидаги тафовутни иложи бориचा камайтириш имкониятини ҳисобга олмоқ, ёғингарчилик сувларини йиғиш ва корхона худудидан четлатишни таъминлаш лозим.

5.3 Қурилиш майдони зичлиги 25% дан ортиқ бўлганда паст-баландликни ёппасига текислаш ишларини қўллаш, бошқа ҳолларда эса фақат бино ва иншоотлар жойлашган қисмларидагина танлаб текислаш ва режалаштириш ишларини амалга ошириш керак.

Текислаш ишларини танлаб бажариш тошли тупроқли ерларда, кўкаламзорларни сақлаб қолиш зарурати туғилганда ҳамда ноқулай гидрогеологик шароитларда ҳам қўлланилади.

5.4 Корхона қурилиши майдонинг қиялиги камида 0,003 ва кўпи билан: лойли грунтлар учун – 0,5; кумлоқ грунтлар учун – 0,03, ва тез ювилиб кетиладиган грунтлар (лёсс-сарик тупроқли ерлар, майда кумалр) учун 0,01 деб қабул қилиниши лозим.

II-турдаги чўкма тупроқли шароитда режалаштирилаётган майдон юзаси қиялигини камида 0,005 деб қабул қилиш керак.

5.5 Жониворлар учун мўлжалланган ихота майдончаларнинг қиялигини камида 0,02 ва кўпи билан 0,06 деб қабул қилиш тавсия этилади.

5.6 Бино ичидаги ем тарқатадиган машина рельсининг юқориги белгиси тоза полнинг баландлигига тенг бўлиши керак.

5.7 Корхоналарни қияликлар ёки улар этагида жойлаштиришда юқоридан тушадиган сувлардан муҳофаза қилиш мақсадида, тоғ ёнбағирларида арик ёки чуқурлар ўтказиб, тоғ ёнбағри ариқлари майдон чегарасига 5 м дан яқин бўлмаслиги керак.

5.8 Корхоналарнинг қурилиш майданларида сувларни четлатиш очик тармоқларни қўллаган ҳолда, шу билан бирга, кўчатларни суғориш масалалари

хам ҳал этилиши керак бўлади. Бунда энг кичик ўлчамли ариқлар ёки зовурлар тубининг кенглиги 0,3 м, чуқурлиги 0,4 м қилиб қабул қилинади.

5.9 Курилишдан ва йўл қопламасидан бўш ерлар ҳамда майдон атрофи бўйлаб кўкаламзорлаштириш ишларини кўзда тутиш зарур. Кўкаламзорлаштиришга мўлжалланган майдон қишлоқ хўжалиги корхоналарининг 15% ни ташкил этиши, қурилиш зичлиги 50% дан ортиқ бўлганда камида 10% бўлиши керак.

5.10 Корхоналар ҳудудлари ва санитария-ҳимоя зоналари учун кўчатларни уларни санитария-ҳимоялаш ва манзарали хусусиятларига қараб маҳаллий ўсимлик турлари ичидан танлаш лозим.

Эслатма:

Ҳавонинг тоза бўлишини талаб этган бинолар зонасида ҳамда ҳаво олиш қурилмалари яқинида уруғ ва гуллари тузғийдиган дарахтларни экиш ман этилади.

Шовқиндан ҳимоя талаб этувчи ишлаб чиқариш объектлари атрофига тўсиқ сифатида сербарг дарахтсимон буталар, орасига эса игнабаргли дарахтлар ҳам экиш керак.

Ёнғиндан сақлаш масофаси доирасида игнабаргли дарахтларни экиш ман этилади.

5.11. Уч ой давомида шамол тезлиги 10 м/сек дан кучли бўлган жойлардаги корхоналар шамол йўналиши томонидан ҳимоя тариқасида 30 м кенгликдаги дарахт кўчатлари билан тўсилиши лозим.

5.12 Бино ва иншоотлардан дарахтлар ва буталаргача бўлган масофа 5.1-жадвалга мувофиқ, кўкаламзор ерларнинг эни 5.2-жадвалга мувофиқ қабул қилиниши керак.

5.13 Корхоналарда очиқ дам олиш майдончаларини назарда тутиб, энг гавжум сменадаги хар бир ишловчига 1 м² ҳисобидан жой ажратиш лозим.

5.1-жадвал

Бино ва иншоотлар	Оралик масофа, м	
	дарахтдан	бутадан
Бино ва иншоотларнинг ташки девори	5,0	1,5
Йўлак ва пиёдалар йўлкасининг чеккаси	0,7	0,5
Йўл чеккасининг маҳкамланган қисми ва ариқлар чети	2,0	1,0
Ёритиш тармоғининг устун ва тирговучлари, бино устунлари, галлерея ва эстакадалар	4,0	—
Қиялик таги, терасса ва бошқалар	1,0	0,5
Тирговуч деворларнинг таги ёки ички қирраси	3,0	1,0
Ер ости тармоқлари:		
газ қувурлари, оқава сув тармоқлари	1,5	—
иссиқлик тармоғи (канал деворидан) ва ер устидан ўтказилган иссиқлик тармоғи қувурлари	2,0	1,0
сув таъминоти қувурлари, дренаж	2,0	—
кучланишли кабеллар ва алоқа кабеллари	2,0	0,7
<i>Эслатма: Ҳаво орқали ўтган электр тармоқларидан дарахтларгача бўлган масофа электр қурилмаларини жойлаштириш қоидаларига мувофиқ қабул қилинади (ПУЭ).</i>		

Кўкаламзорлаштириш тасмалари (номи)	кенглиги, м
1. Фақат дарахт кўчати экилган ёки дарахт кўчатлари буталар билан аралаш экилган газон:	
а) бир қатор экиш	2,0
б) икки қатор экиш	5,0
2. Бир қатор қилиб буталар экилган газон, баландлиги, м	
а) 1,8 дан баланд	1,2
б) 1,2 дан 1,8 гача	1,0
в) 1,2 гача	0,8
3. Дарахтлар тўп-тўп қилиб экилган газон	4,5
4. Шунинг ўзи, буталар	3,0
5. Газон	1,0
<i>Эслатма: Буталар кўп қатор қилиб экилганда қатор эни қўшимча ҳар бир қатор учун жадвалда кўрсатилганидан 40-50 % ошириш керак.</i>	

5.15 Корхоналарнинг ҳудудида бўзилиши, ифлосланиши, сув босиши ва яроксиз ҳолга келиши мумкин бўлган ерларнинг ҳосилдор катлами олиниб ундан тегишли равишда фойдаланпш зарур.

5.16 Чорвачилик, паррандачилик ва ҳайвонотчиликка ихтисослашган корхоналарнинг ҳудудлари ШНҚ 2.07.03 га мувофиқ тўсилади.

6. МУҲАНДИСЛИК ТАРМОҚЛАРИНИ ЖОЙЛАШТИРИШ

6.1 Бош режани ишлаб чиқишда лойиҳачи-муҳандис муҳандислик тармоқлари ва коммуникацияларни биргаликда ва ихчам жойлаштириш, ҳар бир бино ва иншоотга улаш имкониятини ҳисобга олиш мақсадида уларнинг ўтиш жойлари чизмасини лойиҳанинг барча бошқа қисмларини ишлаб чиқувчи мутахассислар билан аввалдан келишиб олиши керак.

6.2 Муҳандислик тармоқларини ўтказиш жойни ҳисоблашда ушбу ШНҚ талаблари ва лойиҳанинг бошқа қисмларини ишлаб чиқувчи мутахассисларнинг тавсияларини ҳисобга олиш зарур.

Бош режани ишлаб чиқишда ушбу ШНҚ нинг 6.1 ва 6.2-жадвалларида белгиланган маъёрларни қўллашда амалда бўлган махсус ШНҚ лар ва уларга киритилган ўзгартиришлар инобатга олиниши лозим.

6.3 Ер ости муҳандислик тармоқларидан бино ва иншоотларгача бўлган оралиқ масофа (ёруғликда) 6.1-жадвалда кўрсатилганидан кам бўлмаслиги шарт.

Ер ости муҳандислик тармоқлари ёнма-ён (параллел) ўтказилганида улар орасидаги масофа 6.2-жадвалда кўрсатилганидан кам бўлмаслиги керак.

6.4 Ҳаво электр узатиш (ВЭЛ) тармоқларининг энг чекка симларидан корхона бино ва иншоотларнинг чиқиб турувчи қисмларигача бўлган масофа мутасадди ташкилотлар билан келишилган ҳолда, лекин куйидагидан кам бўлмаслиги лозим: 20 кв учун – 2 м, 35-110 кв учун – 4 м, 150 кв учун – 5 м, 220 кв учун – 6 м, 330 кв учун – 8 м ва 500 кв учун – 10 м.

6.1.-жадвал.

Мудандислик тармоқлари	Ер ости тармоқларидан энига (ёруғликда) қуйидагиларгача бўлган масофа, м						
	Бино ва иншоотларни пойдеворигача	Тўсиқ, таянч, эстакада, қувур, ўтказгичлар пойдеворигача	Автомобиль йўллари		Ҳаво электор узатиш тармоқлари таянчларининг пойдеворигача		
			Чекка тошлар, асосий йўл чеграси, йўл чеккасигача	Кюветнинг ташқи чеккаси ёки тупроқ тепаликларигача	1 кв гача ва ташқи ёритиш электор тармоғи	1 кв дан 35 кв гача	35 кв дан юқори
1. Сув ўтказгич ва босимли канализация	5	3	2.0	1	1	2	3
2. Ўзи оқар канализация ва сув оқизгичлар	3	1,5	1,5	1	1	2	3
3. Зовур (дренаж)	3	1	1,5	1	1	2	3
4. Газ ўтказиш қувурлари (ёнувчан газлар)							
а) паст босимли 0,005МПа (0,05 кгс/см ²) гача	2	1	1,5	1	1	5	10
б) ўртача босимли 0,005 (0,05) дан юқори 0,3 МПа (3 кгс/см ²) гача	4	1	1,5	1	1	5	10
в) юқори босимли 0,3 (3) дан 0,6 МПа (6 кгс/см ²) гача	7	1	2,5	1	1	5	10
г) юқори босимли 0,6 (6) дан 1,2 МПа (12 кгс/см ²) гача	10	1	2,5	1	1	5	10
5. Иссиқлик тармоғи каналини ташқи деворидан (ёки каналсиз ётқизилган қувурнинг устки қобиғигача)	2	1,3	1,5	1	1	2	1
6. Барча кучланишли кабеллар ва алоқа кабеллари	0,6	0,5	1,5	1	0,5*	5*	10*
7. Каналлар, тоннеллар	2	1,5	1,5	1	1	2	3
<p>* Фақат кучланишли кабеллардан бўлган масофага тегишли. Алоқа кабеллардан бўлган масофа мутасадди вазирлик (идора) томонидан тасдиқланган махсус меъёрлар бўйича қабул қилинади.</p>							

6.2 жадвал

Мухандислик тармоқлари	Қуйидагилар орасидаги энига масофа (ёруғда), м										
	Сув ўтказиш қувурлари	Канализация	Зовурлар ёки сув оқизгичлар	Ёнувчан газларни утказиш қувурлари				Барча кучланишларга оид кучли кабеллар	Алоқа кабелли	Иссиқлик тармоқлари	
				паст босимли 0,005 МПа гача	ўрта босим 0,3 МПа гача	юқори босимли 0,6 МПа гача	юқори босимли 1,2 МПа			канал ва тоннелларнинг ташқи девори	каналсиз ётқизилган қувурнинг устки қобиғи
1. Сув ўтказиш қўвурлари	1,5	(2-ас.)	1,5	1	1	1,5	2	0,5*	0,5	1,5	1,5
2. Оқава сувлар канали	(2 ас)	0,4	0,4	1	1,5	2	5	0,5*	0,5	1	1
3. Зовур ва сув оқизгичлар	1,5	0,4	0,4	1	1,5	2	5	0,5*	1	1	1
4. Ёнувчан газ ўтказувчи қувурлар											
а) паст босимли 0,005МПа (0,05 кгс/см ²) гача	1	1	1				—	1	1	2	1
б) ўртача босимли 0,005 (0,05) дан юқори 0,3 МПа (3 кгс/см ²) гача	1	1,5	1,5				—	1	1	2	1
в) юқори босимли 0,3 (3) дан 0,6 МПа (6 кгс/см ²) гача	1,5	2	2				—	1	1	2	1,5
г) юқори босимли 0,6 (6) дан 1,2 МПа (12 кгс/см ²) гача	2	5	5				—	2	1	4	2
5. Барча кучланишли кабеллар ва алоқа кабеллари	0,5*	0,5*	0,5*	1	1	1	2	0,1-0,5*	0,5	2	2
6. Иссиқлик тармоқлари (ёки)											
а) Тоннел каналнинг ташқи девори	1,5	1	1	2	2	2	4	2	1	—	—
б) каналсиз ётқизилган тармоқнинг устки қобиғи	1,5	1	1	1	1	1,5	2	2	1	—	—
7. Алоқа кабеллари	0,5	0,5	0,5	1	1	1	1	0,5	—	—	1

* ПУЭ талаблирига мувофиқ;

Эслатма:

1. Оқава сувлари каналдан (канализация) хўжалик-ичимлик суви қувурларигача бўлган масофа қўлидаги каби олиними керак: лойли ерлардан ўтказилган темирбетон ва асбестоцементли сув қувурларигача – камида 5 м; яхлит қаттиқ ва қумлоқ ерларда – камида 10 м; диаметри 200 мм гача бўлган чўян сув қувурларигача – камида 5 м; диаметри 200 мм дан ошиқ қувурларгача – камида 3 м, пластмасса сув қувурларигача – камида 1,5 м.

Оқова сув тармоқлари ва ишлаб чиқариш сув қуурлари орасидаги масофа, қуурларнинг материали ва диаметри ҳамда тури ва сифатидан қатъий назар – 1,5 м дан кам бўлмаслиги шарт.

2. Батта зовурда иккита ва ундан ортиқ ёнувчан газ қуурларини бирга жойлаштиришда улар орасидаги (ёруғликда) масофа диаметрига кўра қуйидагича бўлиши лозим: 300 мм гача – камида 0,4 м; 300 мм дан ошиқ бўлганда – камида 0,5 м.

3. Жадвалда пўлат газ қуурларигача бўлган масофа кўрсатилган. Металлдан бўлмаган ерости газ қуурларни ШНКнинг ички ва ташқи газ таъминоти қўрилмаларини лойиҳалаш бобига биноан жойлаштириш кўзда тутилади.

1-ИЛОВА
тавсиявий

Қишлоқ хўжалиги корхоналари
қурилиши майдони энг кам зичлиги кўрсаткичлари
(янги қурилатган ва қайта тикланаётган объектлар учун)

Қишлоқ хўжалиги корхоналарини номи	Қурилиш майдонинг зичлиги, %	Қишлоқ хўжалиги корхонасининг қуввати
1. Йирик қорамолчилик:		
Сут фермалари (фермерларга қарашли)	40-45	30-50 сигир
Шунинг ўзи (жамоа хўжалигига қарашли, боғловда тутилади)	51-55	400-800 -"-
Шунинг ўзи (эркин тутилади)	53-60	800-1200 -"-
Йирик қора молчилик. Молларни гўштга боқадиган (репродуктор) фермалар (ем-хашак ва тўшамалар айвонларда сақланади)	52	800-1200 бош
Шунинг ўзи (ғарамларда сақлаган ҳолла)	35	-"-
Йирик қора молларни бўрдоқига боқиш	32-43	1000-12000 -"-
Бузоқ парваришlash, ёш молларни ўстириш ва бўрдоқига боқиш	41-46	3000-12000 -"-
Бўрдоқига боқиш майдончаси	62-71	2000 30000 -"-
Наслдор, сут учун боқиладиган моллар	45-55	400-800 -"-
Наслдор, гўштга боқиладиган моллар	40	400-800 -"-
Наслдор бузоқларни парвариш қилиш	52-57	1000-4000 -"-
2. Чўчкачалик фермалари:		
- репродуктор (наслдор)	36-47	4000-24000 -"-
- бўрдоқига боқиш	32-43	2000-24000 -"-
- наслдор чўчкаларни боқиш	38-50	100-600 -"-
- деҳқонларга қарашли	25-30	30-200 -"-
3. Битта майдонда боқиладиган қўй фермалари:	95-75	2500-1000 -"-
Шунинг ўзи, деҳқонларнинг пода тазими - тугалланган бурдоқчилик фермаси хизмат кўрсатадиган умумфермер корхоналари	40-50	5000-15000
4. Ҳайвонотчилик (ўрчитиш, ўстириш ва ҳ.к.)	21	—
5. Қўёнчилик	22	—
6. Паррандачилик:		
Тухум учун боқиладиган паррандалар	28-32	200-300 минг бош
Ёш паррандалар зонаси	30-32	400-600 минг бош
Она паррандалар галаси	34	
Инкубаторий зонаси	24-39	
Шунинг ўзи, гўштга боқиладиган бройлерлар	43-48	3-10 млн. бош.
Ўрдак фермалари	24-40	5 тыс.-1 млн. бош
Қуркачилик фермалари	22-30	250-500 минг бош
7. Йилқичилик (қимиз учун боқилади)	38-40	15-150 йилқи
8. Қўп тармоқли иссиқхоналар	54-64	6-48 га
Шунинг ўзи, (ангарсимои)	41	5 га
9. МТУ – марказий тузатиш устахоналари	25-35	25-200 трактор
Тузатиш базалари, устахоналар	30-38	10-30
10. Қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини қайта ишлаш корхоналари	50	—
11. Шунинг ўзи, кучли ем-хашак аралашмаси ишлаб чиқариш ва уруғлик донни сақлаш корхоналари	28	—

Эслатма:

1. Майдондаги қурилиш энг кам зичлигини камайтиришига (техник-иқтисодий асослаш бўлган ҳолларда) аммо мазкур иловада ўрнатилганидан 10%, қишлоқ хўжалиги корхоналари қурилиш майдонларининг нишоблиги 3% дан ортиқ бўлган чўкувчан грунтларда ва мухандис-геологик шароити мураккаб ерларда рухсат этилади.

2. Қишлоқ хўжалик корхоналари майдонни зичлиги ушбу қурилиш майдонинг корхона умумий қурилиш майдонига нисбати сифатида фойзларда аниқланади.

3. Бино ва иниоотлар эгаллаган майдонлар ҳисоби ташиқи деворлар сирти бўйича режалаштирилган ер сатҳи даражасида девор атрофи тўшамалари кенлигини ҳисобга олинган ҳолда қилинади.

4. Корхонанинг қурилиш майдонига ҳар турдаги бино ва иниоотлар жойлашган барча майдонлар киритилиб, жумладан:

айвонлар, очиқда ўрнатилган технологик ва сантехника ускуналари;

эстакада ва галлереялар жойлашган майдонлар;

юк ортиш-тушириш қўрилма майдончалари;

ер ости иниоотлари (устиди бино ва иниоотларнинг жойлаштирилиши мумкин бўлмаган ҳавза, ертула ер ости бошпаналари, ер ости йўллари, мухандислик коммуникациялари) ҳамда чорва, парранда ва ҳайвонлар учун майдончалар;

автомобиль, қишлоқ хўжалиги машиналари ва механизмлари тўхташ жойлари;

турли мақсадларда ишлатиладиган очиқ омборлар, яйловлар.

Автомобиль тўхташ жойлари майдонлар ва очиқ омборхоналарни ускуналари ва ўлчамлари технологик лойиҳалаштириши меъёрларига кўра қабул қилиниши шартли билан.

5. Шунингдек, қурилишнинг иккинчи навбатида белгиланган бино ва иниоотларни жойлаштириши учун лойиҳалаш тотиришида кўрсатилган захира майдонлар ҳам қурилиш майдони таркибига киритилиши керак (кўрсатилган бино ва иниоотларнинг катталиги – габарити миқёсида).

6. Эстакада ва галлереялар эгаллаган майдонларни ҳисоблашда қурилиш майдони таркибига ҳажмига кўра бошқа бино ва иниоотларни жойлаштириб бўлмайдиган объект қисмларининг (участка) горизонтал текисликка тушган проекцияси киритилади, бошқа ер устка қисмлари учун эса фақат конструкция устунлари эгаллаган майдон ер сатҳининг режалаштирилган баландлигида ҳисобланади.

7. Қурилиш майдони таркибига бино ва иниоотларнинг девор атрофи тўшамаси (отмостка), йўлакчалар, автомобиль йўллари, вақтинча қурилган бино ва иниоотлар очиқ майдончалар, дам олиш майдончалари, кўкаламзорлаштирилган ерлар, фуқаро транспорти учун қурилган очиқ тўхташ жойлари, сувни четлаштирувчи ва бошқа ариқлар, тирговуч деворлар, устига бошқа бино ва иниоотлар қурилиши мумкин бўлган ер ости иниоотлари ёки уларнинг қисмлари қўшилмайди.

**Атроф-муҳит муҳофазаси бўйича тавсия
этилган материаллар**

Атроф-муҳит муҳофазасига доир тавсия этилган материаллар:

1. Атроф-муҳитнинг асосий хусусиятлари таърифига оид:
  - 1.1. Атроф-муҳитга антропоген таъсир курсатадиган мавжуд манбалар.
  - 1.2. Ҳолати:
    - ҳаво атмосфераси;
    - ер усти ва ер ости сувлари;
    - тупроқ;
    - ер қаъраси;
    - усимликлар ва ҳайвонот олами;
    - ландшафти (ер юзини тўзилиши).
  - 1.3. Ижтимоий-иқтисодий жабҳалар.
  - 1.4. Аҳолининг саломатлиги (соғлиги) ҳолати.
2. Муаммоли зоналарни аниқлаган ҳолда кўриб чиқиладиган ҳудудда атроф-муҳитнинг ҳозирги ҳолати.
3. Ҳудудни ривожлантириш бўйича лойиҳа вариантнинг лойиҳавий ечимлари вариантларини таҳлилий тавсифи.
4. Ҳудуддан муқобил фойдаланиш вариантларини баҳолаш ва таҳлил қилиш.
5. Кўриб чиқиладиган ҳудудда иқтисодиёт тармоқлари ривожланишининг қабул қилинган кўламига мувофиқ атроф-муҳит ҳолатининг ўзгаришини аввалдан баҳолаш.
6. Атроф-муҳитга салбий таъсирнинг олдини олишга қаратилган асосий вариантлар бўйича таклиф ва ечимлар:
  - муҳандислик;
  - технология;
  - меъморий-режалаштириш;
  - шаҳарсозлик ва ҳ.к.
7. Атроф муҳитни соғломлаштиришнинг истиқболли дастури.
8. Кўриб чиқиладиган ҳудуднинг экологик харитаси.

М У Н Д А Р И Ж А

1. Умумий қоидалар	3
2. Қишлоқ хўжалиги корхоналарининг жойлашуви	4
3. Қишлоқ хўжалиги корхоналарининг бош режалари	7
4. Бино ва иншоотлар орасидаги масофалар, чиқиш, ўтиш йўллари	11
5. Мухандислик тайёргарлик ишлари ва ободонлаштириш	14
6. Мухандислик тармоқларини жойлаштириш	16
1-ИЛОВА. Қишлоқ хўжалиги корхоналари қурилиши майдони энг кам зичлиги кўрсаткичлари	20
2-ИЛОВА. Атроф-муҳит муҳофазаси бўйича тавсия этилган материаллар	22

